

۱۵۰۵۲۲۲

نقش طراحی شهری در ساماندهی فضاهاى باز و پویا

غلا حرمنا لطیفی
دانشیار دانشکده علامه طباطبائی
فاطمه مدنی

تهران - ۱۳۹۶

سرشناسه	لطیفی، غلامرضا، ۱۳۴۹ -
عنوان و نام پدیدآور	نقش طراحی شهری در ساماندهی فضاهای عام، رویان غلامرضا لطیفی، فاطمه منجزی
مشخصات نشر	تهران: آثار فکر، ۱۳۹۶
مشخصات ظاهری	۲۴۸ ص
شابک	978-600-7492-95-6
وضعیت فهرست نویسی	فیبیا
موضوع	فضاهای عمومی
موضوع	Public spaces
موضوع	شهرسازی -- طرح و برنامه ریزی
موضوع	City planning -- Design
موضوع	زیباسازی شهری
موضوع	Urban beautification
شبه افزوده	منجزی، فاطمه
رده بندی کنگره	۱۳۹۶۹۰۵۳NA جل ۴/ع ۴
رده بندی دیویی	۴/۷۱۱
شماره کتابشناسی ملی	۴۷۲۵۹۲۸

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تهران، میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهید رجایی نظری،
پلاک ۹۹، طبقه دوم تلفن: ۶ و ۶۶۹۶۷۳۵۵ دورنگ: ۸۸۱ ۶۶۴۸

نقش طراحی شهری در ساماندهی فضاهای باز و پویا

تالیف: غلامرضا لطیفی - فاطمه منجزی

ناشر: انتشارات آثار فکر

چاپ اول ۱۳۹۶

تیراژ: ۵۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۴۹۲-۹۵-۶

قیمت ۲۱۰۰۰ تومان

کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است

فهرست مطالب

۱۳	پیشگفتار
۱۵	بخش اول: مباحث نظری
۱۷	فصل اول: تعاریف و مفاهیم
۱۷	مقدمه
۱۸	۱-۱- شهر
۲۶	۱-۲- شهر پایدار
۲۶	نظریه‌ی شهر پایدار
۳۰	۱-۲-۱ اصول چهارده‌گانه‌ی شهر پایدار
۳۲	۱-۳- شهر سالم
۳۴	۱-۳-۱ اهداف، سیاست‌ها و اصول پروژه شهر سالم
۳۶	۱-۳-۲ مهم‌ترین شاخص‌های شهر سالم
۳۸	۱-۴- شهر خلاق
	۱-۴-۱ سیاست‌های شهری برآمده از ایده شهر خلاق در آفرینی فرهنگ مبنای شهری
۴۱	۱-۴-۱-۱ سیاست شهر - جشنواره
۴۳	۱-۴-۱-۲ سیاست شهر - فرهنگ
۴۳	۱-۴-۱-۳ سیاست شهر - معماری
۴۴	۱-۴-۱-۴ سیاست محله - فرهنگ
۴۷	۱-۵- شهرسرزنده
۴۷	۱-۵-۱ ویژگی‌های شهر سرزنده
۴۸	۱-۵-۲ شهر سرزنده و پویا از نگاه صاحب نظران
۵۱	فصل دوم: تعاریف مفهوم فضا
۵۱	مقدمه

۵۲	۱-۲ مفهوم فضا در علوم مختلف
۵۲	۲-۲ ویژگی‌های علم فضا
۵۳	۳-۲ انواع فضاها
۵۳	۴-۲ دیدگاه‌های مختلف درباره فضا
۵۴	۲-۴-۲ دیدگاه موضع ربطی یا نسبی از فضا
۵۵	۳-۴-۲ موضع معرفت‌شناختی از فضا
۵۵	۵-۲ زیرساخت‌های اساسی فضا
۵۷	۶-۲ تعریف و مفهوم فضا
۵۷	۷-۲ مفهوم فضای شهری
۵۹	۸-۲ فضای اجتماعی
۶۰	۹-۲ انواع فضاهای حاصل از فضاهای اجتماعی
۶۰	۱۰-۲ انواع فضاهای حرکتی
۶۱	۱۱-۲ فضای عمومی شهری
۶۱	۱۲-۲ فضای باز شهری
۶۴	۱۳-۲ اثرات ساختمانها بر فضاهای شهری
۶۵	۱۴-۲ رویکردهای محیطی معاصر فضاهای باز شهری
۶۵	۲-۱۴-۱ رویکرد اقلیمی-محیطی
۶۵	۲-۱۴-۲ رویکرد بهداشتی-سلامتی
۶۶	۲-۱۴-۳ رویکرد حفاظتی-زیست محیطی
۶۷	۲-۱۴-۴ رویکرد برنامه‌ریزی-مدیریتی
۶۷	۱۵-۲ تحلیل گونه‌شناختی (حال) از فضاهای شهری
۶۸	۱۶-۲ فضای شهری و سرزندگی
۶۹	۱۷-۲ عوامل موثر بر سرزندگی و پویایی در فضاهای عمومی و باز
۶۹	۲-۱۷-۱ عوامل کالبدی
۶۹	۲-۱۷-۱-۱ طراحی مناسب فضا
۷۰	۲-۱۷-۱-۲ سن و شرایط ساختمان
۷۰	۲-۱۷-۱-۳ عرض پیاده‌رو
۷۱	۲-۱۷-۱-۴ کف‌سازی پیاده‌رو
۷۱	۲-۱۷-۱-۵ نور و روشنایی
۷۱	۲-۱۷-۱-۶ رنگ
۷۲	۲-۱۷-۱-۷ تجهیزات و مبلمان
۷۲	۲-۱۷-۱-۸ بلوک بندی

۷۲	 ۲ - ۱۷ - ۱ - ۹ کاربری ها
۷۳	 ۲ - ۱۷ - ۱ - ۱۰ عوامل زیست محیطی
۷۳	 ۲ - ۱۷ - ۱ - ۱۱ امنیت در فضا
۷۵	 فصل سوم: طراحی شهری
۷۵	 مقدمه
۷۵	 ۳ - ۱ - طراحی شهری
۷۷	 ۳ - ۲ آموزش طراحی شهری
۷۹	 ۳ - ۳ مدل "طراحی گرافیک" و "طراحی شهری"
۸۱	 ۳ - ۴ روش شناسی طراحی شهری
۸۲	 ۳ - ۵ ارزش طراحی شهری
۸۴	 ۳ - ۶ ضرورت های موجود طراحی شهری در ایران
۸۵	 ۳ - ۷ ابزار هدایت و کنترل طراحی شهری
۸۵	 ۳ - ۸ انواع ابزار کنترل و هدایت در طراحی شهری
۸۶	 ۳ - ۸ - ۱ چارچوب های طراحی شهری
۸۷	 ۳ - ۸ - ۲ دستورالعمل های طراحی شهری
۸۷	 ۳ - ۸ - ۳ ضوابط های طراحی شهری
۸۸	 ۳ - ۸ - ۴ راهنماهای طراحی شهری
۹۰	 ۳ - ۹ عناصر اصلی در طراحی شهری
۹۳	 ۳ - ۱۰ معیارهای طراحی نشانه شهری
۹۵	 ۳ - ۱۱ مبلمان شهری
۹۵	 ۳ - ۱۲ حجم های شهری و طراحی گرافیک شهری
۹۵	 ۳ - ۱۲ - ۱ "حجم های یادمانی"
۹۶	 ۳ - ۱۲ - ۲ "حجم های ویژه فضاهای عمومی"
۹۹	 ۳ - ۱۳ کیفیت های لازم طراحی فضاهای شهری
۱۰۱	 ۳ - ۱۴ نظریات چند نظریه پرداز و سازمان های فعال در عرصه طراحی شهری
۱۰۲	 ۳ - ۱۵ مدل های صاحب نظران در طراحی شهری
۱۰۳	 ۳ - ۱۵ - ۱ مدل لنگ
۱۰۳	 ۳ - ۱۵ - ۲ مدل کانتر
۱۰۴	 ۳ - ۱۵ - ۳ مدل ایلپارد
۱۰۵	 ۳ - ۱۵ - ۴ مدل کرمونا

بخش دوم: مباحث کاربردی ۱۰۹

فصل چهارم: ضوابط و معیارهای طراحی شهری در فضاهای باز ۱۱۱

مقدمه ۱۱۱

۴ - ۱ اهمیت ملاحظات محیطی در طراحی فضاهای باز و پویا ۱۱۲

۴ - ۲ اهمیت رعایت اصول طراحی ۱۱۳

۴ - ۳ اهمیت ملاحظات طراحی ۱۱۳

۴ - ۴ بهینگی خیابانی هماهنگ ۱۱۴

۴ - ۱ - سنگ فرش (کف پوش) ۱۱۴

۴ - ۲ - جدول ها ۱۱۵

۴ - ۳ - جوی ها ۱۱۵

۴ - ۴ - پله ۱۱۶

۴ - ۵ - درختان ۱۱۶

۴ - ۶ - محلهای نشستن ۱۱۷

۴ - ۷ - گلدانها ۱۱۷

۴ - ۸ - ظرفهای زباله ۱۱۸

۴ - ۹ - تیرکها ۱۱۸

۴ - ۱۰ - دست انداز ۱۱۸

۴ - ۱۱ - دیوارها ۱۱۹

۴ - ۱۲ - دروازه ها ۱۱۹

۴ - ۱۳ - روشنایی ۱۱۹

۴ - ۱۴ - سر پناه ۱۲۰

۴ - ۱۵ - آب نما ۱۲۰

۴ - ۱۶ - آبخوری ها ۱۲۰

۴ - ۱۷ - علایم ۱۲۱

۴ - ۱۸ - تابلوها ۱۲۱

۴ - ۵ فضاهای شهری برای معلولان ۱۲۲

۴ - ۵ - ۱ پیاده رو ۱۲۳

۴ - ۵ - ۱ ضوابط و معیارها پیاده رو از سواره رو ۱۲۳

۱۲۳	۴ - ۵ - ۲ ضوابط و معیارهای محل عبور عابر پیاده
۱۲۴	۴ - ۵ - ۳ ضوابط و معیارهای توقفگاه
۱۲۵	فصل پنجم: طراحی بوم شناسی
۱۲۵	مقدمه
۱۲۶	۶ - ۱ مبانی و مفاهیم بوم گرایی
۱۲۷	۶ - ۲ جایگاه رویکرد بوم گرایی در توسعه شهری پایدار
۱۲۸	۶ - ۳ بودجه
۱۲۸	۶ - ۴ انسان محوری
۱۲۸	۶ - ۵ لزوم توجه رویکرد بوم شناسانه در فضاهای شهری در توسعه های جدید شهر
۱۲۹	۶ - ۶ فضاهای شهری با تأکید بر خیابان و طراحی آن در توسعه های جدید شهری
۱۳۲	۶ - ۷ طراحی بوم گرایانه فضای شهر گامی در جهت توسعه شهری پایدار
۱۳۶	۶ - ۸ معیارهای کالبدی فضای شهری بوم گرا: (ملاحظات زیست محیطی و اجتماعی)
۱۳۶	۶ - ۸ - ۱ دسترسی (یا نفوذپذیری)
۱۳۶	۶ - ۸ - ۲ سلسله مراتب فضایی
۱۳۶	۶ - ۸ - ۳ وحدت در کل
۱۳۶	۶ - ۸ - ۴ تعادل در خیابانهای شهری
۱۳۷	۶ - ۸ - ۵ هماهنگی در خیابان به عنوان یک کل
۱۳۷	۶ - ۸ - ۶ همگرایی خیابانها در مقیاس کلان
۱۳۷	۶ - ۸ - ۷ مقیاس انسانی
۱۳۷	۶ - ۸ - ۸ همگرایی با عوامل طبیعی و اقلیمی
۱۳۷	۶ - ۸ - ۹ تنوع
۱۳۸	۶ - ۸ - ۱۰ محصوریت
۱۳۸	۶ - ۸ - ۱۱ تناسبات بصری
۱۳۸	۶ - ۹ معیارهای عملکردی فضای شهری بوم گرا (ملاحظات اجتماعی و زیست محیطی)
۱۳۸	۶ - ۹ - ۱ تنوع کاربریها
۱۳۹	۶ - ۹ - ۲ انعطاف پذیری
۱۳۹	۶ - ۹ - ۳ کارآیی پایدار
۱۳۹	۶ - ۹ - ۴ انسان محوری در عملکرد خیابان
۱۳۹	۶ - ۹ - ۵ عدالت اجتماعی

فصل ششم: نقش برنامه‌ریزی و سیاست‌های شهری در طرح‌های توسعه شهری

مقدمه	۱۴۱
۷ - ۱ مدیریت شهری	۱۴۱
۷ - ۲ ابعاد تحلیل ساختار مدیریت شهری	۱۴۳
۷ - ۲ - ۱ اهداف مدیریت شهری	۱۴۵
۷ - ۲ - ۲ وظایف مدیریت شهری	۱۴۶
۷ - ۱ برنامه‌ریزی استراتژیک	۱۴۶
۷ - ۴ حقوق شهروندی	۱۴۷
۷ - ۵ نظام‌های شهری	۱۴۹
۷ - ۶ نظام برنامه‌ریزی شهری	۱۵۰
۷ - ۶ - ۱ نظام جامع	۱۵۰
۷ - ۶ - ۲ نظام راهبردی	۱۵۱
۷ - ۷ نظام طراحی شهری	۱۵۲
۷ - ۸ نقش شهرداری در تحقق طرح‌های توسعه شهری	۱۵۹
۷ - ۹ درآمدهای شهرداری‌ها (بایدار، غیربایدار)	۱۶۱
۷ - ۹ - ۱ درآمدهای بایدار	۱۶۲
۷ - ۹ - ۲ درآمدهای نابایدار	۱۶۳
۷ - ۱۰ نقش کاربری اراضی در رضایت شهروندان	۱۶۴
۷ - ۱۱ سیاست فروش تراکم	۱۶۶
۷ - ۱۲ پیامدهای فروش تراکم	۱۶۹
۷ - ۱۳ نقش شورای عالی شهرسازی و معماری در تراکم فروشی شهرداری	۱۷۱
۷ - ۱۴ ساختار فضایی شهر	۱۷۱
۷ - ۱۵ ساختار فضایی شهر و فرایندهای توسعه اجتماعی و اقتصادی	۱۷۲
۷ - ۱۶ نظریه چیدمان فضا	۱۷۳
۷ - ۱۷ همپوندی	۱۷۴
۷ - ۱۸ اهداف و سیاست‌های برنامه‌ریزی شهری	۱۷۴
۷ - ۱۹ بلندمرتبه‌سازی	۱۷۵
۷ - ۲۰ رشد هوشمند شهری	۱۷۷
۷ - ۲۱ شهر فشرده	۱۷۸

۱۷۹	۷- ۲۲ نقش دولت در طرح‌های توسعه شهری
۱۸۰	۷- ۲۳ چالش‌های مدیریت محلی در تحقق برنامه‌های طراحی شهری
۱۸۳	۷- ۲۴ جهانی شدن و رقابت شهرها
۱۸۴	۷- ۲۵ از حکومت شهری به حکمروایی شهری
۱۸۷	۷- ۲۶ حکمروایی شهری و مدیریت فضای شهری
۱۸۸	۷- ۲۷ مدل‌های مدیریت فضای شهری
۱۸۸	۷- ۲۷- ۱ مدل دولت محور
۱۸۸	۷- ۲۷- ۲ مدل بازار محور
۱۸۹	۷- ۲۷- ۳ مدل مردم محور
۱۹۰	۷- ۲۸ شرکت‌های عمومی، خصوصی در فضاهای شهری
۱۹۳	۷- ۲۹ جذب سرمایه و مدیریت فضای شهری
۱۹۳	۷- ۳۰ برنامه‌ریزی فضایی، بالیدی، طراحی شهری

فصل هفتم: بررسی طراحی فضاهای باز خیابان طالقانی و ولی عصر شهر

۱۹۵	شوشتر
۱۹۵	مقدمه
۱۹۵	۵- ۱ معرفی استان خوزستان
۱۹۶	۵- ۲ شناخت کلی شهر شوشتر
۱۹۸	۵- ۳ معرفی محدوده مورد مطالعه
۱۹۸	۵- ۳- ۱ خیابان طالقانی
۱۹۹	۵- ۳- ۲ عناصر مهم خیابان طالقانی
۱۹۹	۵- ۳- ۳ خیابان ولی عصر
۲۰۰	۵- ۳- ۴ عناصر مهم خیابان ولی عصر
۲۰۱	۵- ۴ سلسله مراتب راههای خیابان طالقانی و خیابان ولی عصر
۲۰۲	۵- ۵ مقطع عرضی خیابان طالقانی و ولی عصر
۲۰۳	۵- ۶ کف پوش پیاده راه خیابان طالقانی و ولیعصر
۲۰۴	۵- ۷ سطح بندی مبنای ارزیابی کیفیت محیط شهری
۲۰۶	۵- ۸ معیارهای طراحی فضاهای باز و پویادر جهت ارتقاء تعاملات اجتماعی
۲۰۷	۵- ۹ تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از پرسشنامه
۲۱۰	۵- ۱۰ عملکرد خیابان طالقانی و ولی عصر
۲۱۵	۵- ۱۱ ویژگی‌های مجتمع‌های مسکونی در خیابان طالقانی

۲۲۶	۵	۱۲ نتیجه‌گیری از مباحث خیابان طالقانی و ولی عصر
۲۲۸	۵ - ۱۳	راهکارهای پیشنهادی
۲۳۱		منابع

www.ketab.ir

پیشگفتار

با گسترش روند شهرنشینی و تمرکز جمعیت در شهرها (به ویژه پس از انقلاب صنعتی) مسائل جدیدی در روند توسعه شهری مطرح گردید. در اواخر قرن نوزدهم و نیمه اول قرن بیستم به دلیل شتاب بیش از اندازه تمایل به سکونت در شهرها، توجه اصلی دست اندرکاران امور شهری به مسائل کالبدی و کمی و تامین مسکن حداقل و خدمات اولیه مورد نیاز برای شهروندان معطوف گردیده بود اما به خصوص از اواخر دهه ۱۹۶۰ و با مطرح شدن انتقادات گسترده به مشکلات فراوان به وجود آمده درزیستگاه‌های شهری، مباحث کیفی و رویکردهای اجتماعی فرهنگی بیش از پیش مورد تاکید قرار گرفته و الزامات جدیدی به وجود آورد براساس همین نگرش، دانش حرفه «طراحی شهری» در این دوران رسمیت یافت.

طراحی شهری به عنوان فرایند مسئله‌گشایی و ایجاد زیباسازی شهری برای شهروندان یکی از مباحث بسیار مهم در برنامه‌ریزی و نظام شهری می‌باشد که باید بدان توجه اساسی مبذول شود، از آنجا که سلامت و شایستگی و سرزندگی انسانها با عنصر زیبایی ارتباط مستقیمی دارد، طراحی شهری با ایجاد نظم میان در عنصر توده و فضا این مهم را برای ساکنان هر محیط انسانی بوجود می‌آورد. بهسازی و ساماندهی شهری، نیاز به رویکردی جامع در ارتباط با برنامه‌ریزی، طراحی شهری و مدیریت دارد، نقش طراحی از این جهت مهم است که می‌تواند زمینه زندگی متعادل‌تر و خود کف‌تر را از نظر منابع و بستر سرزنده‌تری را از نظر روح مکان ایجاد نماید. با استفاده از طراحی می‌توان فعالیت‌ها را تحت تاثیر قرار داده و فضای شهری را به گونه‌ای شکل که ضمن ایجاد زمینه بروز الگوهای رفتاری مناسب، مانع از انجام رفتارهای نامطلوب از سوی شهروندان باشند. این کتاب از ۲ بخش اصلی، بخش اول مباحث نظری و بخش دوم مباحث کاربردی در ۷ فصل؛ حاوی مطالب آموزشی و پژوهشی تشکیل شده است.

بخش اول کتاب مربوط به مباحث نظری است شامل سه فصل؛

فصل اول: شامل مطالب مربوط به تعاریف، مفاهیم شهر و شهر پایدار، فصل دوم فضاهای شهری و انواع آن، فصل سوم: طراحی شهری.

بخش دوم مربوط به مباحث کاربردی است شامل چهار فصل. فصل چهارم: بررسی ضوابط و معیارها در طراحی شهری. فصل پنجم: بررسی طراحی شهری در دو خیابان ولی عصر و طالقانی شهر شوشتر. فصل ششم: طراحی بوم شناسی، فصل هفتم: نقش برنامه ریزی و سیاستهای شهری در طرحهای توسعه شهری. کار در این کتاب برای رشتههای طراحی شهری، توسعه پایدار شهری، شهرسازی، برنامه ریزی شهری، و نیز دیگر رشتههای مرتبط با مطالعات شهری است.

www.ketab.ir